

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΟΝ ΑΙΩΝΑ.

(Συνέχεια· καὶ τέλος· ἴδε ἀριθ. 20).

Διὰ τῶν μικρογραφιῶν τῶν περγαμηνῶν, διὰ τῶν ζωγραφητῶν τῶν ἐκκλησιῶν παραθύρων, διὰ τῶν ἀναγλύφων, ἅπερ κοσμοῦσι τοὺς γοτθικοὺς μητροπολιτικοὺς ναοὺς ἀποδίδει γνωστὴ ἡ ποικίλη καὶ διηνεκὴς χρῆσις τῶν εἰκόνων, αἵτινες ἐλήφθησαν παρὰ τῶν θηριοτρόφων (Bestiaires). Αἱ ἐκκλησίαι, ἡ ὥς ἀπεκάλει αὐτὰς ὁ ἅγιος Βερνάρδος, τὰ βιβλία ταῦτα τῶν ἀμαθῶν, ἐξήγουν ἀπλῶς διὰ τῶν μαρμαρογλυφιῶν καὶ ζωγραφιῶν τὰς ἐννοίας τῆς τολμηρᾶς καὶ φαντασιώδους ζωολογίας, ὅσαι ἐπλήρουν τὰ διὰ τὸν κλῆρον ὠρισμένα βιβλία. Ἐντεῦθεν ἐπήγασαν αἱ τραγέλαφοι, οἱ γρίφοι, οἱ μυρμηκολέοντες, οἱ φαῦνοι (θεοὶ τῶν ἀγρῶν), οἱ σάτυροι, οἱ ὄνοκένταυροι, οἱ μονόκερω καὶ λοιπαὶ ἀπεικονίσεις, αἵτινες εὐρύτερον λαμβάνουσι χαρακτῆρα κατὰ τὸν ἐνδέκατον καὶ δωδέκατον αἰῶνα. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους οἱ γάλλοι ποιηταὶ Φίλιππος δὲ Θὰν καὶ Γουλιέλμος τῆς Νορμανδίας γράφουσι ποιήματα γαλλιστὶ περὶ τῶν τεράτων τούτων τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἡθικῶν ἀλληγοριῶν. Ὁ Φυσικολόγος, ὃν ἐμελέτησεν ὁ κ. Γιδέλως, φαίνεται τὸ πρωτότυπον τῶν τοιούτων συγγραμμάτων, ἅπερ ἐν Γαλλίᾳ ἀποδίδονται εἰς Χιλδεβέρτον τὸν Λαβαρδῖνον καὶ Ριχάρδον τὸν Φουρνιθὰλ, ἀνευρίσκονται δ' ἐν αὐτῷ αἱ αὐταὶ λεπτομέρειαι, αἱ αὐταὶ πλάναι, τὰ αὐτὰ τροπολογικὰ συμπεράσματα. Ἀδύνακτον τὸ μὴ κατανοῆσαι τὰς ἀμέσους ἀπειμιήσεις, τοὺς στενοὺς δεσμοὺς, δι' ὧν τὰ γαλλικὰ ταῦτα ποιήματα συνδέονται πρὸς τὴν δημώδη ἐρμηνείαν τοῦ ἐλληνικοῦ ποιήματος, περιπλέον δὲ μόνον προλήψεις ἔχουσιν. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰακώβου Βιτρύ βεβαιοῖ ταύτας καὶ καθίστησιν ἀκριβεστέρας ἐν τῇ περὶ τῶν σταυροφοριῶν ἱστορίᾳ αὐτοῦ. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος τοῦ Η' αἰῶνος περιῆλθε τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐγίνωσκε τὴν ἐλληνικὴν τοσοῦτον μάλιστα καλῶς, ὥστε καὶ ἐπιδιόρθωσε λάθος τι τῶν συγχρόνων αὐτοῦ περὶ τοῦ ὀνόματος ὄρους τινός, λέγων, ὅτι τοῦτο ἕνεκα τῶν πολλῶν πηγῶν καὶ μικρῶν βυάκων ἀπεκλήθη Νεγο, διότι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ἐλληνιστὶ νερόν ἢ ὕδωρ, οἱ δὲ ἀπλούστεροι μεθρημῆνευσαν αὐτὴν διὰ τοῦ Νοίρ εἰς δημώδη γλῶσσαν. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς βεβαιοῖ ὅτι διάφορα εὔρε βιβλία ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων βιβλιοθήκαις. Δὲν εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι μεταξὺ τοῦ Ἀγίου Ἐπιφανίου, οὗ τὸ σύγγραμμα φαίνεται ὅν ἡ ἀρετηρία τῆς χριστιανικῆς ταύτης ζωολογίας, καὶ τοῦ Ἰακώβου

Βιτρύ, ὅστις καυχᾶται ὅτι ἀνέγνω τὰ βιβλία τῶν Ἀνατολιτῶν καὶ Ἑλλήνων, σώζεται ἐν χειρογράφῳ ἐν τινι ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ποίημα εἰς ἐλληνικοὺς στίχους, ὅπερ φαίνεται χρησιμεῦσαν μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν διαβίβασιν τῶν μύθων τούτων καὶ τῶν εὐλαβῶν ἀλληγοριῶν; Δὲν εἶναι δὲ ἐνδιαφέρον τὸ νὰ συνδεθῇ διὰ τοῦ μεσαίωνος τὸ νῆμα τῶν μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἑλλάδος σχέσεων;

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα μεταμορφοῦται. Ἐνῷ ἡ Εὐρώπη συλλέγει τὰ ἄριστα αὐτοῦ προϊόντα, ἐκεῖνο ἐκπίπτει μετὰ τῆς γλώσσης καὶ τοσοῦτον ταπεινοῦται, ὥστε οὐδὲν πλέον βλέμμα στρέφεται πρὸς αὐτό. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων στυλωθέντες πρὸ τῶν ὁμμάτων καὶ ἀνοιγόντες εἰς τὴν διάνοιαν τῆς Εὐρώπης εἰσὶ φοβεροὶ ἀντίπαλοι τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν ἀπογόνων, τῶν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας καταβληθέντων. Καὶ ἐν τούτοις μαρανθεῖσα, ἐκπεσοῦσα καὶ ταπεινωθεῖσα εἰς τὸ ἔσχατον ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν ἀπώλεσεν ἔτι τὸ γόνιμον αὐτῆς. Ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐν ταῖς ἐνετικαῖς κτήσεσιν, ἐν τῇ Στερεῇ, οἱ Ἕλληνες διέσωζον ἔτι λείψανα ποιητικῆς φαντασίας. Εἰς τὴν διηνεκὴ ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἀρετὴν ὀφείλεται τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκ Σιτίας τῆς Κρήτης Βικεντίου τοῦ Κορνάρου καὶ ἐν Ἑλλάδι περίφημον ἔτι μυθιστόρημα εἰς στίχους, καλούμενον Ἐρωτόκριτος. Τὸ ποίημα τοῦτο τοσοῦτό ἐστι θελκτικόν, ὥστε δικαίως ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κοραΐ ὁ Ὅμηρος τῆς δημώδους φιλολογίας.

Ὅπου παρ' Ἑλλήσιν ἐλλείπει ἡ καθαρότης τῆς γλώσσης, ἐκεῖ τὰς δημώδεις αὐτῶν συνθέσεις ὑποβοηθεῖ καὶ ἀναζωπυρεῖ ἡ ἱστορία. Οὐδέποτε ἀπώλεσαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνακτίσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ πολλάκις ἀπεπειράθησαν νὰ συντρίψωσι τὸν ζυγὸν αὐτῶν εἴτε κατὰ τῶν Βενετῶν ἐπαναστάντες εἴτε κατὰ τῶν Τούρκων, τὰ δὲ συγγράμματα αὐτῶν ὅσον εὐτελεῖ καὶ ἀνῆλαι οὐχ ἥττον μεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀνυψοῦνται διὰ λεπτομερειῶν, αἵτινες πολὺ τὸ διάφορον παρέχουσιν.

Ὁ ζακύνθιος Κορωναῖος δὲν στερεῖται χάριτος ὅταν διαζωγραφῇ καὶ ἀρηγῇ ἐν τῇ νεκρωθείσῃ καὶ ξηρᾷ αὐτοῦ γλώσσῃ τοὺς ἄθλους τῶν ἀνδρείων ἐκείνων στρατιωτῶν, οἵτινες διεσπάρησαν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ὡς μισθοφόροι μαχόμενοι μετέσχον τῶν αἱματηρῶν πολέμων, ὧν θεάτρον ἦν τότε ἡ Ἰταλία. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται ἡ ἱστορία ἐνὸς τῶν ἀγωνιστῶν τούτων τοῦ Μερκουρίου Βούα, ὅστις εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι βημάτων ἀπὸ τοῦ Καράλου συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν δοῦκα Βουρβῶνον καὶ ὅστις, ἐὰν πιστεύωμεν εἰς

τὸν χρονογράφον, βαπίσας τὸν γάλλον βασιλέα εἰς τὸ πρόσωπον ἐκυρίευσεν μίαν σημαίαν ἐν τῇ ἡττῇ ταύτῃ. Μετ' αὐτοῦ ἡγωνίσθησαν πολλάκις ὁ Γιλβέρτος τοῦ Μοτπενσιέρ, ὁ Ὄβινὸς καὶ Τριβούλκης, ἀλλὰ δὲν ἐνίκησαν πάντοτε. Ταχὺς εἰς τὸ ἀποφασίζειν, τολμηρὸς εἰς τὸ περιφρονεῖν τοὺς κινδύνους, ἐνθαρρύνει τοὺς ἱππότες αὐτοῦ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ. Προκειμένου νὰ διαδῶσι ποταμὸν, νὰ κυριεύσῃσι ὀχυρὰν θέσιν, νὰ στήσωσιν ἐνέδραν, οὐδέποτε διστάζει, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ καθίστησι τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ ἥρωας. Ἀμερικανῶν περὶ τοῦ ἀγῶνος, ὑπὲρ οὗ μάχεται, συντάσσεται τοῖς Γάλλοις. Λουδοβίκος ὁ IB' καλεῖ αὐτὸν εἰς Γαλλίαν, λαμβάνει μεγάλας παρ' αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, καὶ Γολζάλθος ὁ ἐκ Κορδούης διορίζει αὐτὸν διοικητὴν τῆς Γενούης, καὶ δίδωσι τὸ ὄνομα κόμητος τῆς Ἀκίνης καὶ τῆς Ῥόκκα-Σέκκα. Παραχρῆμα ὁ Μαξιμιλιανὸς λαμβάνει τοῦτον παρὰ τοῦ Λουδοβίκου IB', καὶ ἀποστέλλει εἰς Φλανδρίαν κατὰ τοῦ κόμητος Ἐγμόντου καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν χωρῶν ὅσας ἐκεῖνος ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Βενετίας ἀφῆρσε παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐπιστροφὴν, ὅτε Μερκούριος ὁ Βούας καταπυρρῶν σῶμα τριακοσίων Τούρκων, διατελούντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς δημοκρατίας. Μετὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' μετέσχε τῆς ἐν Μαρινιὰν μάχης φονεύσας τετρακοσίους ἐχθροὺς, κυριεύσας δὲ ἕξ τηλεβόλα καὶ ἕξ σημαίας. Ἀλλὰ παραχρῆμα προσέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βενετίας, κυριεύει τὸ Λόδι, πολιορκεῖ τὴν Πεστσίεραν, καταμερίζει σῶμα ἐκ πεντακοσίων πεντήκοντα Ἑλλήνων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βόκαλη, ὅστις μόνος διαφεύγει τὴν καταστροφὴν, ἐν δὲ Βερώνη καὶ Βρεκίᾳ νέαν αἶρεται δόξαν διὰ νέων στρατιωτικῶν κατορθωμάτων.

Οὕτως, ἄσημος ποιητὴς, ἄνευ ἀρετῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄνευ φυσικῆς ἐμπνεύσεως διεξωγράφησεν ἡμῖν τὸν ἥρωϊκὸν καὶ καταπληκτικὸν βίον τῶν περιδόξων ἐλλήνων μισθοφόρων, ὧν τὸ δραστήριον, τὸ θάρρος, τὴν τόλμην, τὴν ἀφοσίωσιν ἐξύμνησαν διὰ γενικῶν χαρακτήρων ὁ Βέμβος, ὁ Φίλιππος Κομνὴν καὶ ὁ Γεχαρδίνος. Ὅ,τι δὲν μανθάνομεν ἐκ τῆς γενικῆς ἱστορίας, τοῦτο εἰς χρονογράφος ἀνελίσσει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν διὰ στίχων, καὶ μετ' ἐπαγωγῆς ζωηρότητος παρίστησι ἡμῖν τὸν Μερκούριον Βούαν ὡς ἀπόγονον τοῦ Πύρρου. Ἀλλ' εἰς τὸν νεώτερον στρατιώτην δὲν ἀνάγεται διὰ γενεαλογίας ἀμέσου καὶ ἀδιαφιλονεικίτου εἰς τὸν περίφημον τῆς Ἡπείρου βασιλέα, ἐτήρησεν οὐδὲν ἥττον τὸν χαρακτήρα τούτου.

ΒΥΡΩΝΟΣ

II ΜΗΣΟΣ.

II

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΤΟΥ.

ΑΙΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

I.

Πόσον τερπνὰ ἦσαν τοῦ Τουβανάϊ τὰ ἄσματα, καθ' ἣν ὥραν ὁ ἥλιος πρὸς τὸν κοράλλινον καταβαίνει ὄρμον.

« Δεῦτε, ἔφαλλον αἱ νεάνιδες, δεῦτε πλανηθῶμεν ὑπὸ τὰς τερπνοτάτας τῆς νήσου σκιάς. Δεῦτε ἀκούσωμεν τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα ἢ φάσσα θὰ γογγύζῃ εἰς τοῦ δάσους τὰ βάθη, ὡς ἡ φωνὴ τῶν θεῶν μας. Θὰ δρέψωμεν τὰ ἐπὶ τῶν τάφων φυόμενα ἄνθη, ἐπειδὴ ταῦτα ἐκεῖ πρὸ πάντων ἀναθάλλουσιν, ἐνθα πολέμιστοῦ κεφαλὴ ἀναπύεται. Θὰ καθήσωμεν, ὅπως ἀπολαύσωμεν τοῦ λυκόφωτος τὴν ἡδύτητα. Θὰ ἴδωμεν τὴν γλυκεῖαν σελήνην, ἀνὰ μέσον τοῦ φυλλώματος τῶν δένδρων διαλάμπουσιν, καὶ κείμενοι ὑπὸ τὰς σκιάς τῶν μεθ' ἡδονῆς μελαγχολικῆς τὸν θρηνώδη τῶν κλάδων τῶν ψίθυρον θ' ἀκούσωμεν! ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἀπορρώγα ἀναβρίχθιντες ἀκτὴν, θὰ ἴδωμεν τὰ κύματα μανικῶς κατὰ τῶν γιγαντωδῶν τοῦ πελάγους βράχων παλαίοντα, οἵτινες ἀντωθαῦσιν αὐτὰ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν εἴδει στηλῶν ἀφρωδῶν. Πόσον τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι ὠραῖα! Εὐτυχεῖς ὅσοι τὸν θόρυβον καὶ τοὺς μόχθους τοῦ βίου ὑπεκφυγόντες, θεῶνται σκηναί, ἐνθα τοῦ ὠκεανοῦ μόνον ἡ πάλῃ ὑπάρχει. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος, ἡ μεγάλη αὕτη κυανόχρους λίμνη, ἐρωτικῶς ἔχων πρὸς τὰς ὥρας ταύτας, ὑπὸ τὰς γλυκείας τῆς σελήνης ἀκτῖνας τὴν φρίσσουσαν ταπεινοῦ χαίτην του!

II.

« Ναὶ, θὰ δρέψωμεν τοῦ τάφου τὸ ἄνθος, ἔπειτα θὰ παρασκευάσωμεν συμπόσιον τοιοῦτον, οἷον ἐν τοῖς τερπνοῖς αὐτῶν ἄλσεσι τὰ πνεύματα παρασκευάζουσιν. Εἴτα θὰ κολυμβήσωμεν εὐθύμως διὰ μέσων τῶν ἀναπηδώντων κυμάτων ἐπὶ τέλους θ' ἀπλώσωμεν ἐπὶ τῆς μελανῆς γλῶσῃς τὰ ὕγρά καὶ στίλβοντα μέλη μας διὰ βαλσαμώδους μεμυρωμένα ἐλαίου, θὰ πλέξωμεν στεφάνους ἀπὸ τῆς κατοικίας τῶν νεκρῶν συλλαγέντας καὶ θὰ κοσμήσωμεν τὰς κόμης δι' ἄνθων εἰς τὰς τέφρας τῶν ἀνδρείων ἀναφνέντων. Ἀλλ' ἴδου ἡ νύξ ἐπῆλθε. Τὸ ἐσπερινὸν σύνθημα μᾶς ἀνακαλεῖ· ὁ ἦχος βο-νουμένων χορδῶν πρὸς τὸ πέρας ἀντηχεῖ τῆς οδοῦ μετ' ὀλίγον αἱ ἀῖδες τοῦ χοροῦ θὰ ἐκτείνωσιν ἐπὶ τῶν λειμώνων τῶν ἐορτῶν τὰς σπινθηροδόλους